

Komentář k rozsudku NSS o rozpuštění Dělnické strany II. ze dne 17. 2. 2010

Při psaní komentáře jsem vycházel z textu NSS Pst 1/2009 – 348, který jsem stáhl z webových stránek NSS a také ze zákonů v aktuálním znění. Citace rozsudku jsou v uvozovkách a psány kurzívou.

Shrnutí skutkového stavu

NSS rozhodl o rozpuštění Dělnické strany na základě návrhu podaného vládou ČR dne 5. 12. 2008.. Předsedou sedmičlenného politického senátu¹, který o věci rozhodoval, byl Vojtěch Šimíček.

Dělnická strana byla založena roku 2003 a jejím předsedou byl po celou dobu její existence Tomáš Vandas. Dělnická strana byla původně registrována u Ministerstva vnitra pod jiným jménem („Nová síla“) a poté svůj název změnila na „Dělnická strana“. Stanovy strany nebyly dle názoru Ministerstva vnitra v rozporu se zákonem.

V návrhu vláda tvrdila, že Dělnická strana porušuje zákony (zákon o politických stranách a hnutích, zákon o sdružování občanů) a že její existence a prosazování jejího „skutečného“ politického programu je neslučitelné s ústavními principy, na kterých stojí naše republika.

Dělnická strana byla stranou, která propagovala neonacistické myšlenky. Oficiálně se ovšem hlásila k národnímu socialismu a odkazu na Miladu Horákovou. To byl ovšem dle vlády pouze klamný manévr Dělnické strany, protože strana měla program velmi podobný hitlerovské NSDAP. Dělnická strana tyto myšlenky nejen propagovala, ale o jejich naplnění skutečně usilovala.

Dělnická strana se snažila o omezení základních lidských práv některých skupin občanů a otevřenou diskriminaci určitých skupin obyvatelstva jako jsou přistěhovalci, národnostní menšiny a podobně.

Dělnická strana sdílela tyto své názory s dalšími organizacemi podobného zaměření, tedy „ultrapracovými“. Nejvíce zmiňováno bylo spojení s Autonomními nacionalisty, kteří jsou nástupci zakázaného ultrapravicového Národního odporu. Další organizace byly s Dělnickou stranou úžeji provázány jako například Dělnická mládež, což je občanské sdružení, které se profiluje jako apolitické sdružení lidí sympatizujících s Dělnickou stranou. Toto sdružení

¹ § 16 odst. 2 z.č. 150/2002, soudní řád správní

mělo být zaměřeno především na mladé lidi a mělo získávat Dělnické straně sympatizanty a budoucí členy.

S těmito organizacemi byla Dělnická strana personálně propojena v takové míře, že nemohlo jít o náhodu. Toto personální propojení bylo pro soud velmi důležitým vodítkem při hodnocení situace. Dalším faktem, který vypovídal o propojení těchto organizací, byla přítomnost členů těchto organizací na akcích, které pořádala Dělnická strana.

Dělnické straně se podařilo v době před rozsudkem upoutat pozornost široké veřejnosti, protože pořádala různé akce, na kterých propagovala své populistické nebo neonacistické názory. Šlo krom jiného o ‚bitvu o Janov‘ v Litvínově, kde se sympatizanti strany střetli s policií v dosud nebyvalém rozsahu. Taková mediální pozornost začala straně přinášet první politické ovoce, tak se vláda rozhodla jednat a podala druhý návrh na její rozpuštění.

Argumenty soudu

Soud se v první řadě zabýval pravomocí, kterou bez problémů konstatoval, a pak také projednatelností vzhledem k možné námitce *rei iudicatae* a možnost rozpuštění strany před volbami do evropského parlamentu. S těmito problémy se soud argumentačně vypořádal a mimo jiné vyslovil názor, že námitka *rei iudicatae* sice přichází v úvahu, ale ‚život‘ politické strany je dynamický a tak nebudou-li předmětem žaloby stejné skutečnosti, na základě kterých již bylo rozhodnuto, tak je možné žalobu na rozpuštění strany znovu projednat.

NSS se poté ponořil poněkud hlouběji do problému a vyložil právní rámec případu v ústavní rovině. NSS uvedl, že místo politických stran jako právnických osob je někde mezi soukromým a veřejným právem. Jde sice o subjekty soukromého práva, ale jejich vliv na veřejnou moc jim zároveň ukládá jako druhou stranu mince povinnost snášet přísnější veřejnosprávní kontrolu.

Politické strany si ale nezasluhují pouze zvýšenou kontrolu, ale i zvýšenou ochranu, protože jde o zásadní instituce prostřednictvím kterých se lid podílí na vládnutí. Kontrolu nad nimi vykonává moc soudní, nikoliv Ministerstvo vnitra jako správní orgán. V této oblasti je nutnost nezávislého soudního dohledu naprosto zjevná, protože jinak by se z institutu rozpuštění politické strany mohl stát nástroj politického boje a potlačování opozice.

NSS soud se poté vyjádřil k možnosti rozpuštění politické strany. Politickou stranu lze rozpustit, ale pouze po splnění čtyř podmínek. Jednak jde o rozpor počínání strany s pozitivním právem, není zde možný žádný příliš extenzivní výklad, protože rozšiřující výklad je zároveň výkladem omezujícím lidskou svobodu a práva členů rozpouštěné strany.

Dále musí být jednoznačně prokázané, že strana zákon porušuje a důvod rozpuštění musí být určitě vymezen. Další skutečností, která musí být prokázána je, že program strany je neslučitelný s demokratickým právním státem. Poslední musí být splněn požadavek provedení testu proporcionality a zákrok nesmí být nepřiměřený důvodům, které k zákroku vedou.

Soud také vyzdvihl, že aktivně legitimováni k podání návrhu jsou pouze Prezident a vláda, tedy instituce, které jistě ještě před řízením zváží, zda návrh podat.

NSS také zvlášť uvedl, že politická strana může směřovat ke změně ústavy nebo ústavního zřízení státu, ale pouze demokratickými a hlavně nenásilnými prostředky, které umožňuje ústava nynější.

Soud poté hodnotil program Dělnické strany. „...*vláda Dělnické straně především vytkla, že se přes zaštiťování českým národním socialismem opírá v ideologii i používaných symbolech o hitlerovský nacionální socialismus a moderní neonacismus.*“, dále soud uvedl, že dle vlády je činnost strany v rozporu s § 4 z. o politických stranách a hnutích, protože směřuje ke snižování lidských práv některých skupin občanů.

Soud tyto tvrzení podrobil zkoumání a zjistil, že program Dělnické strany obsahuje ustanovení, podle kterých by se měla přezkoumávat národnost a jakási ‚rasová čistota‘, přičemž ti, kteří by tímto sítím neprošli by byli vyloučeni ze všech podpor, které stát svým občanům poskytuje. (Stojí za zmínku, že program Dělnické strany je psán jednoduchým a velmi agresivním jazykem.)

Soud uvedl, že dané části programu jsou v rozporu se zákonem a jsou xenofobní. Dělnická strana sice uváděla, že by šlo o zjišťování informací pouze pro statistické účely, ale s tímto chabým a nedůvěryhodným vysvětlením se NSS nespokojil.

NSS se dále zabýval bodem programu, podle kterého by měli být potrestány osoby, které se dopustily protiprávního jednání během kupónové privatizace. Ikdyž takový názor při případné realizaci bude narážet na principy promlčení trestního práva, tak obecně na tomto budu nic v rozporu s ústavními principy republiky a není to tedy nezákonné.

Program Dělnické strany dále obsahoval postavení homosexuality mimo zákon. NSS uvedl, že je si samozřejmě vědom toho, že se na toto téma vedou v mnoha zemích zcela seriózní diskuze, nicméně na úplně jiné rovině. Postavení homosexuality mimo zákon je ve svobodné společnosti nepřijatelné. Sexuální orientace je soukromou věcí každého a není možné do této osobní sféry takhle zasahovat. Program Dělnické strany je tedy homofobní a tento bod je také v rozporu se zákonem a lidskoprávními principy.

Dělnická stran v programu také hlásala zpřísnění trestných sazeb a změnu zákona o policii, ale na tom NSS neshledal nic závadného, ikdyž konstatoval, že je to populistické a povrchní.

Po představení a posouzení jednotlivých bodů programu se NSS vyjádřil k programu jako celku. NSS uvedl: „*Dělnickou stranu je možné na základě jejího programu označit jako populistickou, xenofobní, homofobní, šovinistickou, případně i vykazující rasistické rysy. Jak ovšem Soud opakovaně zmínil, tyto charakteristiky, vyplývající z programu DS, vedou k pochybnostem a obavám, ale samy o sobě neumožňují učinit závěr o naplnění důvodů pro rozpuštění této strany.*“

NSS se poté věnoval naplňování programu Dělnickou stranou. Soud se věnoval projevům představitelů strany, které pronášeli na akcích pořádaných stranou. Dělnická strana sice tvrdila, že jde o osobní názory těchto představitelů, ale tento argument NSS neuznal. Strana zkrátka je odpovědná za jednání svých představitelů na svých akcích a nejde pouze o osobní projevy.

Soud dále zkoumal a hodnotil články, videa, výroky představitelů strany. Soud se vyjádřil k volebnímu spotu Dělnické strany, který Český rozhlas odmítl vysílat. Daný spot vykresluje romskou menšinu jako paušálně kriminální a NSS ho tedy považuje za xenofobní. Další materiály také obsahují xenofobní a rasistický podtext. Co se týče symboliky používané Dělnickou stranou, tak ta se velmi podobá symbolice užívané hitlerovskou NSDAP. Z těchto materiálů lze tedy vyvodit snahu Dělnické strany vyvolávat rasovou nesnášenlivost a vyvolávat konflikty ve společnosti.

Soud se dále zabýval Ochrannými sbory, které Dělnická strana představovala jako skupiny určené k ochraně představitelů strany na stranických akcích. Existence jakýchkoliv ozbrojených spolků nebo ozbrojených složek politických stran je protizákonná.² Z dostupných materiálů navíc plyne, že tyto sbory byly určeny spíše k rozdmýchávání napětí. Činnost těchto sborů je tedy nezákonná.

NSS se dále zabýval spojením Dělnické strany s dalšími ultrapravicovými subjekty. Šlo o skupiny Národní odpor, Autonomní nacionalisté, Women resistance unity, Dělnická mládež a Národní korporativismus. Propojení ale bylo významné pouze s NSS se prokazování spojení mezi těmito subjekty věnoval a vše poté pečlivě zhodnotil a dospěl k závěru, že je nepochybné, že tu existuje spojení mezi těmito subjekty. Usoudil tak především na základě prokázaného personálního propojení subjektů, dále pak na základě pravidelné účasti členů těchto spolků na akcích organizovaných Dělnickou stranou. V neposlední řadě bylo také důležité stejné ideové zaměření proti stejným skupinám obyvatel.

² § 5 odst. 2 z. č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích: „*Strany a hnutí nesmějí být ozbrojeny a nesmějí zřizovat ozbrojené složky.*“

Poté se NSS zabýval veřejnými akcemi, které pořádala Dělnická strana. Vláda ve svém návrhu tvrdila, že z těchto akcí lze také usuzovat o spolupráci Dělnické strany s dalšími ultrapravicovými subjekty a také, že došlo k jistému posunu v pořádání těchto akcí. Zatímco předtím tyto strany pořádaly ostatní ultrapravicové subjekty a představitelé se jich pouze účastnili, tak nyní jsou podobné akce organizovány přímo Dělnickou stranou.

Soud se zabýval mnoha akcemi, které se konaly po celé republice a také účastí představitelů Dělnické strany na akci organizaované NPD (Nationalpartei Deutschland). Šlo většinou o demonstrativní akce, ale i akce provokativní a násilné jako *'bitva o Janov'*. Dělnická strana se od akcí nikdy nedistancovala ba právě naopak se je snažila opakovat a jejich účastníky uznávala. Na některých akcích dokonce působily Ochranné sbory, o kterých bylo pojednáno výše.

K přičitatelnosti akcí Dělnické straně NSS uvedl: *„V tomto směru nepovažuje Soud za rozhodující cí, zda konkrétní akci svolala fyzická osoba spojená s některým z uvedených hnutí anebo přímo DS, jak při jednání opakovaně upozorňoval T. Vandas. Podstatné je, že DS pořádání těchto akcí buď podporoval a (např. pozvánkami, umi slovanými na svých webových stránkách), organizačně se na nich podílela, vystupovali na nich její představitelé anebo k nim přinejmenším vyjadřovala sympatie (např. v následných komentářích a „reportech“), takže jsou jí tyto akce přičitatelné.“*

V konečném hodnocení soud uvedl, že v první řadě se soud musí zabývat protiprávností strany. Soud došel k závěru, že činnost strany je protiprávní, protože směřuje proti základním principům demokratického právního státu a k omezení základních lidských práv. Soud dále uvedl, že strana se při dosahování svých cílů nezříká násilí, což je nepřijatelné. Navíc je strana provázána s ultrapravicovými organizacemi a její symbolika je podobná symbolice využívané hitlerovskou NSDAP. Skutečný program strany je tedy protiprávní a všechny uvedené skutečnosti, které vedly soud k vyslovení protiprávnosti takové strany jsou straně přičitatelné. Soud se dále zabýval testem proporcionality případného rozpuštění strany. Strana podle soudu představuje bezprostřední ohrožení, protože Dělnická strana již prokázala při svých akcích, že dokáže uspořádat akci, která je ohrožením pro soužití občanů a zároveň ohrožením demokracie a práva v Republice. Navíc je Dělnická strana jedinou politickou stranou, která hlásá ultrapravicové názory, a tak hrozí, že se stane v této oblasti monopolem politických názorů monopolem a bude dále sílit a sdružovat extremisticky smýšlející jedince.

NSS uvedl, že je si vědom toho, že rozpuštění politické strany je podstatným zásahem do některých základních práv a svobod (sdružování, svoboda projevu, ...), ale strana svou

existenci ohrožuje základní lidská práva jiných občanů a tudíž je rozpuštění strany přijatelným řešením z hlediska testu proporcionality.

Diskuze argumentů

Jako diskuzi argumentů v tomto komentáři chápu diskuzi argumentů, které uváděly strany, tedy Vláda ČR a Dělnická strana, a které krom jiného vedly soud k výše představené argumentaci.

Tato diskuze probíhala tak, že vláda ve svém návrhu rozdělila důvody k rozpuštění Dělnické strany do šesti bodů a k těmto bodům se poté vyjádřila Dělnická strana. Diskuze k některým bodům byla zmíněna již v předchozí části tohoto komentáře.

Návrh obsahoval šest těchto bodů: programová orientace DS, Ochranné sbory, propojení DS s jinými subjekty, osobní charakteristiky představitelů DS, veřejné akce DS, shrnutí návrhu.

K programu Dělnické strany se vláda vyjádřila tak, že se oficiálně prezentuje jako strana, která se hlásá k českému národnímu socialismu, ale ve skutečnosti jde o stranu neonacistickou, která je podobná nejvíce NSDAP. To se vláda snažila prokázat mimo jiné tím, že strana se stranou sympatizuje česká ultrapravicová scéna a propojením se subjekty, které na této scéně působí. Vláda poukázovala na to, že program směřuje k potlačování základních práv a svobod občanů.

Dělnická strana tato tvrzení odmítla a všechna tvrzení vlády nepříliš kreativně negovala. Dělnická strana odmítala spojení s hitlerovským národním socialismem a poukázala na to, že v ČR působí již několik let strana, která nese jméno ‚národně socialistická‘.

Lze říci, že tu na straně Dělnické strany stál argument svobody slova a shromažďování a na straně vlády argumenty jako ochrana práv a důstojnosti občanů, kolektivní ‚obecné dobro a mír ve společnosti‘.

Co se Ochranných sborů týče, tak to vláda tvrdila, že Dělnická strana zřídila tyto ozbrojené jednotky nikoliv za účelem ochrany představitelů strany a pokojného průběhu akcí, ale naopak za účelem vyhrocování situací a rozdmýchávání napětí. Navíc tyto ozbrojené složky přebíraly samozvaně úkoly policie, k čemuž neměly pravomoc. Vláda tyto jednotky srovnávala s nacistickými SA a uvedla i nápadnou podobnost v používané symbolice.

Dělnická strana tato tvrzení opět negovala a uvedla, že jde o sympatizanty strany a neozbrojené členy, kteří pouze chrání pokojný průběh akcí. Odmítla srovnání s SA a prohlásila, že sice mohly občas suplovat činnost policie, ale to prý jen přimělo stát a obce

k nápravě špatné bezpečnostní situace. K jaké verzi se soud přiklonil víme z předchozí části komentáře.

Co se týče propojení Dělnické strany s dalšími ultrapravicovými subjekty, tak o konkrétních subjektech již bylo pojednáno výše. Zde uvedu stručně argumenty stran. Vláda tvrdila, „že *Dělnická strana úzce spolupracuje s dále popsanými neonacistickými a ultranacionalistickými hnutími, která svým jednáním a náplní své činnosti často ohrožují veřejný pořádek a práva a svobody občanů*“. Vláda pro svá tvrzení uváděla důkazy, ze kterých šlo o spojení s těmito organizacemi usuzovat.

Toto vyjádření Dělnické strany považuji za nejzávažnější. Dělnická strana samozřejmě negovala tvrzení vlády a spojení s ultrapravicovými subjekty popřela. Poté se vyjádřila k tomu, proč se od jednání těchto subjektů nedistancovala. Uvedla, že se nedistancovala ani od ODS, ČSSD a KSČM a dalších politických subjektů, přestože s ni mi nemá nic společného a zásadně s nimi nesouhlasí. Více již nestojí za zmínku.

Osobní charakteristiky členů Dělnické strany, které ve svém návrhu uvedla vláda, byly především údaji, které dokazovaly personální propojení Dělnické strany a dalších ultrapravicových subjektů nebo ultrapravicovou minulost jejích členů v různých i zakázaných hnutích. Případně bylo uvedeno, že se někteří členové účastní neoficiálně neonacistického hnutí.

V této věci se Dělnická strana vyjádřila v tom smyslu, že je schopna dokázat bezúhonnost členů výpisem z rejstříku trestů a uvedla, že její členové mají slušné, nicméně opoziční názory. Minulost v ultrapravicových organizacích je již minulost a uvedla, že všechny důkazy byly získány tajnými službami nezákonně. Nakonec vznesla otázku, kteří členové vlády jsou bývalými členy KSČ.

V bodu návrhu o veřejných akcích pořádaných Dělnickou stranou vláda uvedla, že na těchto akcích dochází často k projevům xenofobie, antisemitismu a rasismu. Akce se také konají v lokalitách, které jsou obývány příslušníky menšin společnosti, proti kterým je tato rétorika namířena. Na těchto akcích dochází k napadání občanů, kteří přísluší k menšinám. Většinou dochází k verbálnímu napadání, ale byly zaznamenány i fyzické útoky. Dále vláda popsala některé akce Dělnické strany nebo akce, na kterých se účastnili její členové.

K tomu se vyjádřila Dělnická strana poměrně agresivně. Uvedla, že její akce jsou svolávány v lokalitách, kde žije „*cikánské obyvatelstvo, případně obyvatelstvo, které narušuje normy života českého obyvatelstva*“ a akce nejsou urážlivé nebo přičící se pokojnému soužití. Dělnická strana se poté ohradila proti monitoringu svých akcí policií, který považuje za nezákonný, protože je legální politickou silou.

Vlastní názor

Myslím, že rozpuštění Dělnické strany bylo správné a tato strana nesmí mít punc legality pokud se prokázalo, že její program směřuje k omezování lidských práv a její existence je neslučitelná s principy demokratického právního státu. Nyní se pokusím na rozsudek jako takový podívat z různých.

Dle mého názoru je rozsudek příliš dlouhý a i když je přehledný a logicky strukturovaný, tak se v něm běžný občan neprávnik nebo právník neakademik, který nemá několik dní navíc na studium takového rozsudku, prostě nemůže vyznat. Z toho důvodu je to jistě hodnotný příspěvek k akademickým diskuzím a soudům může sloužit jako velmi kvalitní precedent k rozhodování nicméně 122 stran je příliš mnoho. Myslím, že ti, kterým by měl být určen si takový rozsudek nikdy nepřečtou. Mohou si přečíst pouze jeho interpretaci a ta není oficiální ani autentická.

Na druhou stranu chápu, že taková věc jako rozpuštění politické strany nelze odbít pár řádky a nějakým suchým konstatováním. To by bylo v rozporu s Ústavním soudem prosazovaným principem, že každé rozhodnutí musí být náležitě odůvodněno. Řešení by mohlo spočívat ve vypracování krátkého rozsudku a připojení velké části odůvodnění, kde je řešen konkrétní skutkový stav, jako přílohy. Konečná verze by se dle mého názoru v pohodě vlézt na dvě normostrany. Myslím, že takové krátké ale argumentačně husté řešení by spíše mohlo být citováno zahraničními soudy v podobných případech nebo by se mohlo stát součástí výuky základů společenských věd na školách.

Ale abych Nejvyššímu správnímu soudu nekřivdil, tak rozsudek jako takový je velmi kvalitní. I když je poměrně dlouhý, tak je přehledný a dobře strukturovaný. Byl také odbornou veřejností oceněn jako judikát roku a asi zaslouženě.

Z pohledu marxismu se můžeme na NSS dívat jako na orgán, který slouží k prosazování názorů vládnoucí třídy o tom, co je správné a konzervovat tak společenský status quo. Ale vzhledem k tomu, o jakou stranu šlo, tedy, že šlo o stranu ultrapravicově superextrémní, jejíž legální existence není s fungováním demokratické společnosti slučitelná, tak v jejím zrušení nevidím ani z tohoto úhlu pohledu problém. Spíš si myslím, že hodnocení marxistickou optikou tohle rozhodnutí ustojí. NSS totiž několikrát zdůraznil, že rozpuštění politické strany je až krajním prostředkem, a tak se nebojím zneužití tohoto institutu do budoucna. Celá situace byla také podrobena testu proporcionality. Pokud by v budoucnu k takovému zneužití došlo, tak by na tom rozhodnutí o rozpuštění Dělnické strany nemělo zásluhu.

Z pohledu ekonomické analýzy práva jde opět především o peníze. Jde o peníze, které by tato strana jako legálně fungující strana dostala ze státního rozpočtu při jakémkoliv úspěchu ve volbách. Především z tohoto důvodu je nutné takovou stranu zakázat, protože propagace hnutí, která směřují k potlačení lidských práv a svobod, by nikdy nikdy neměla být výhodným byznysem. A právě výhodným byznysem by se taková aktivita mohla stát pokud by strana získávala ve volbách hlasy všech podobně smýšlejících nebo pouze přechodně naštvaných občanů. NSS v rozsudku uvedl, že zrušení je nutné krom jiného kvůli tomu, že hrozí, že Dělnická strana získá monopol na hlasy voličů ve své oblasti. Zrušení strany tedy mimo jiné znamená odříznutí strany od jednoho z možných zdrojů financování a ztěžuje to extremistům jejich činnost.

Když jsem se na rozsudek snažil podívat z pohledu uměleckého, tak mě nic zásadního nenapadlo. Ale poté jsem si vzpomněl na sochu, která stojí před NSS a možná ona může být chápána jako metafora k tomuto rozsudku. Tato socha byla kritizována, protože vypadá jako tlustých zavírající poklopem nebo krychlí kanál, z kterého nepochopitelně vytéká voda. Ale i tento rozsudek metaforicky přiklápí víkem kanál xenofobních názorů, které bublají v naší společnosti a společnost má pocit, že je nikdo neřeší. NSS v několika místech v rozsudku uvedl, že Dělnická strana profitovala z toho, že na jisté názory a společenské problémy žádná jiná strana nedává řešení a nepovažuje je za více než okrajovou oblast. Problém je tedy možná hlouběji v naší společnosti a nám se podařilo jen na chvíli přikrýt pouze jeden vytékající kanál.

A rozsudek sám v listinné podobě může být metaforou toho kvádru, kterým socha jako víkem přikrývá onen kanál. Stodvacet stránek rozsudku je jistě solidní kvádr, který si pravděpodobně nikdy žádný příznivec této rozpuštěné strany nepřečte ☺.

Jen doufám, že zde popisovaná socha kanál skutečně přiklápí, protože kdyby ho naopak otevírala, tak by naši zem mohly čekat temné zítřky ☹.